

Ur. broj: 01-1305/1-2013.
Zagreb, 13. studenoga 2013.

**PRILOG RASPRAVI O STRATEGIJI OBRAZOVANJA, ZNANOSTI I
TEHNOLOGIJE (radni materijal) VLADE RH 2013.**

Radni materijal Strategije rezultat je predanoga rada imenovanih članova nadležnih tijela pa osjećamo potrebu izreći riječ zahvale za uloženi trud na planu definiranja glavnih ciljeva Strategije zajedno s utvrđenim praktičnim mjerama, nadležnostima, provedbi, rokovima i pokazateljima ostvarivanja zacrtanih ciljeva. Glavni ciljevi Strategije, koji ujedno figuriraju kao njezin sadržaj, sami za sebe djeluju uvjerljivo, prihvatljivo i, *in spe*, ostvarivo.

Strategija je dobro metodološki strukturirana. Struktura slijedi obrazovne razine i dinamike. Ono što je svakako hvalevrijedno u Strategiji i što treba bezuvjetno podržati jest važnost i briga za obrazovanje odraslih, zajedno s boljom organizacijom sustava cjeloživotnog obrazovanja.

Prilog raspravi o Strategiji priznaje i poštuje uloženi trud i vrijeme imenovanih članova nadležnih tijela za izradu radnoga materijala Strategije te pohvaljuje njihovu opipljivu dobru volju, iskustva, znanja, stručnost i kompetencije da bi nastalo to što sad imamo pred sobom – radni materijal Strategije.

Nakon uvodnih riječi zahvale i pohvale, a u svrhu mogućih poboljšanja Strategije, donosimo neka kritička zapažanja koja se naročito odnose na sustave znanosti i obrazovanja na sveučilištu. Strategija ostavlja dojam izostanka jasne i jedinstvene vizije znanosti i obrazovanja na sveučilištu kao i njihovog vrijednosnog usmjerenja. Znanost i obrazovanje na sveučilištu tvore jedno realno jedinstvo, usmjereni su jedan na drugoga i međusobno se uvjetuju i prožimaju.

Takav dojam se stječe iz strateške reforme znanosti koja svodi znanje na jednu funkcionalnu datost, a što ono svakako i jest, ali nije samo to. Zanemaruje se ideja znanja kao vrijednosti u sebi, a isključiv naglasak se stavlja na ideje znanosti i znanstvenih istraživanja kao primarnih donositelja određenih koristi, ali ne primarno znanstvenih, nego gospodarskih i tržišnih. Odатle slijedi da Strategija (ne)hotimično reducira znanost na skup informacija i/ili vještina.

Nedostatak interesa za znanje kao vrijednost u sebi kvalitativno utječe na pojам i praksu obrazovanja, koje je u Strategiji opet zamišljeno funkcionalno u svrhu postizanja gospodarskih i tržišnih, a ne na prvom mjestu i eminentno obrazovnih ciljeva. Na sveučilištu su, osim znanosti i znanstveno-istraživačkoga rada, ravnopravno zastupljeni također nastava i nastavni rad. Oni se odvijaju prema specifičnim zahtjevima i ciljevima studijskih programa na

fakultetima. Zahtjev za transformacijom sveučilišta u znanstveno-istraživačko je samo polovica istine, a druga polovica istine tiče se obrazovno-nastavne aktivnosti. Ako dođe do transformacije sveučilišta u tom smislu, to će nužno uvjetovati i transformaciju obrazovno-nastavne aktivnosti na sveučilištu prema funkcionalnim, utilitarnim i pragmatičkim kriterijima. Takvo sveučilište neće na prvom mjestu služiti osobnoj i zajedničkoj dobrobiti i blagostanju mladih ljudi i društvene zajednice u cjelini, nego dobrobiti tržišta i blagostanju gospodarstva. Da od toga mogu nastati koristi za sve u društvu neupitna je činjenica. No, takva korist za one koji su na sveučilištu na prvom mjestu – za studente, zapravo je gubitak, jer im je uskraćeno znanje radi samoga znanja koje proširuje spoznajne horizonte, produbljuje znanstvenu istinu i pokreće na daljnja istraživanja radi stjecanja novih znanja i spoznaja.

U Strategiji su definirani reformski koraci i ciljevi obrazovanja na sveučilištu. Među njima se uočava odsutnost vrijednosnoga usmjerenja sveučilišnoga obrazovanja s jasno definiranim obrazovnim ciljevima koji, kao takvi, imaju i odgojni karakter. Ako se sveučilišna znanstveno-obrazovna djelatnost ograniči samo na prijenos znanja kao skupa informacija i vještina, onda se drastično reducira formativna dimenzija sveučilišta.

Strategija u reformi znanosti i obrazovanja na sveučilištu opravdano inzistira na dalnjem podizanju kvalitete i svijesti odgovornosti na sveučilištu. To je presudno važno, ali ne na prvom mjestu zato što će se time zadovoljiti tržište rada, tržište općenito i gospodarstvo, nego zato što je to *conditio sine qua non* za ostvarivanje znanstveno-obrazovno-formativnih ciljeva sveučilišta.

Nadalje, nedostatak vrijednosnoga usmjerjenja sveučilišnoga obrazovanja dolazi do punog izražaja u Strategiji koja isključivo govori o sustavima, a premalo o ljudima. Istina, sve pretpostavljene sustave čine ljudi i to ne neki apstraktни, nego konkretni hrvatski ljudi koji su već uključeni u sustave, pa je moralno opravdano očekivati da oni budu priznati kao subjekti, a ne samo kao objekti reforme. To naročito treba istaknuti za one dijelove sveučilišnoga obrazovanja koji zbog svoje specifične naravi zahtijevaju nijansiranje općih reformskih zahvata.

Strategija preambiciozno zahtijeva brze promjene znanosti i obrazovanja na sveučilištu. Stječe se dojam da sada malo toga vrijedi ili da puno toga ne vrijedi u jedinstvenom sustavu znanosti i obrazovanja na sveučilištu. Brze promjene najprije uključuju promjenu normativnoga, tj. zakonsko-pravnoga okvira, a iz iskustva minuloga razdoblja znamo da nagli zahvati u osjetljivi sustav kao što je sveučilište lako dovodi do negativnih, ma koliko neželjenih, učinaka. Stoga je prijeko potrebno u Strategiji definirati razboritije rokove i za provedbu reforme. U protivnom se izlaže opasnosti novih utoka pravosudnim tijelima, a čemu smo nedavno svjedočili.

Nedostatno cijelovito vrednovanje znanja i stavljanje pojedinoga sustava ispred ljudi utječe na Strategiju da ona posve zanemaruje *hrvatski* društveni kontekst. Strategija je predviđena za reformu hrvatskoga obrazovnog sustava na svim razinama, hrvatske znanosti i hrvatske tehnologije, a odviše u tom smislu neodređena i kozmopolitska. To prepoznajemo kao razlog zašto Strategija ispušta konkretne obrazovno-odgojne ciljeve sveučilišta u kontekstu hrvatske kulture, hrvatske tradicije, hrvatskog identiteta i hrvatskoga genija općenito. Strategija ističe važnost humanističkih i društvenih znanosti kao i potrebu posebnog odnosa prema njima, ali u kontekstu Strategije koja znanje više određuje funkcionalno, a obrazovanje informacijski, društvene i humanističke znanosti su ozbiljno ugrožene.

Funkcionalno i informacijsko sveučilište je možda manji problem za znanstvena područja humanističkih i društvenih znanosti, ali je ogroman problem za implementaciju i ostvarivanje obrazovno-odgojnih ciljeva sveučilišta koje danas zahtjeva interdisciplinarnu suradnju, čega je ova Strategija itekako svjesna, ali isto tako zahtjeva da u središtu obrazovanja na sveučilištu stoe konkretni ljudi koji nisu samo nositelji korisnih informacija i vještina za tržište i gospodarstvo, nego su konkretne ljudske osobe koje traže znanje i očekuju da budu sposobljene samostalno misliti svojom glavom i samostalno odlučivati. Zadovoljenje znanstveno-istraživačkih potreba na sveučilištu ne garantira sveučilištarcima mehanički sreću, zrelost i zadovoljstvo. Za to je nužno potrebno i kvalitetno obrazovanje.

Postavlja se također pitanje što će se dogoditi s onim znanstvenim istraživanjima koja nisu neposredno tržišno orijentirana niti su gospodarski relevantna i isplativa? Pritom se ne misli samo na već poslovična znanstvena istraživanja na području humanističkih i društvenih znanosti, nego i na nebrojena fundamentalna istraživanja na drugim znanstvenim područjima koja nesumnjivo doprinose povećanju znanja, širenju znanstvenih spoznaja i dubljem razumijevanju znanstvene istine, ali nisu tržišno isplativa niti su gospodarski iskoristiva. Funkcionalna ideja znanosti i znanja, dakle kao sredstava, a ne kao vrijednosti u sebi, učinit će reformu znanosti i znanstveno-istraživačkoga rada na sveučilištu dobrim slugama izvan sveučilišnih ciljeva, tj. tržišta i gospodarstva, a obrazovanje mladih ljudi i njihova cjelovita formacija, zatim širenje znanstvene spoznaje, nova znanja i produbljivanje znanstvene istine radi same znanosti odlaze u drugi plan.

Dosadašnje opaske ni u snu ne podrazumijevaju da treba odbaciti tržišnu orijentiranost i gospodarsku relevantnost sveučilišta. Skrećemo pozornost na potrebu cjelovitije definicije reforme sveučilišta. Sveučilište treba na prvom mjestu služiti znanstvenoj, intelektualnoj i moralnoj dobrobiti studenata kao svrhâ u sebi, a ne kao pukih sredstava za postignuće ma kako važnih drugih ciljeva u društvu. U središtu sveučilišta treba stajati student/ica koji traži znanje, spoznaju, istinu. Glavni cilj sveučilišta treba biti formacija mladoga čovjeka, a ne informiranje radi funkcionalnog i pragmatičkog transfera znanja i vještina u druge sustave.

Strategija premalo posvećuje pozornosti unaprjeđenju i učvršćivanju naslijedenoga akademskog etosa koji je satkan od istinoljubivosti, objektivnosti, (samo)kritičnosti, marljivosti, provjerljivosti, nepotkupljivosti, transparentnosti, iskrenosti, samostalnosti, kreativnosti i solidarnosti. Premalo je smatrati da je sve to uključeno u predviđeno povećanje kulture kvalitete i odgovornosti. Otvoreno je pitanje hoće li brze promjene znanosti i obrazovanja na sveučilištu osigurati očuvanje vrijednosti akademskoga etosa, a koje su već upisane u etički kodeks, ili će one dovesti do njihovog dalnjeg propadanja? Strategija bi se o tome trebala puno jasnije odrediti.

Navedene vrijednosti akademskog etosa čine sastavni dio ciljeva znanosti i obrazovanja na sveučilištu na kojemu znanost i obrazovanje trebaju i dalje djelovati i ostvarivati se sinergijski, dijaloški i uzajamno prožimajući. Zbog toga reforma sustava znanosti i sustava obrazovanja na sveučilištu treba voditi računa i o vrijednostima akademskog etosa koje obogaćuju obrazovno-odgojne ciljeve sveučilišta i osiguravaju mu formacijski karakter.

Prof. dr. sc. Tonči Matulić, dekan